

הלכות פסח סימן תמד

36 פאר הגולה

[*] ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכל מצה עשירה, כדלקמן סימן תסב סעיף ד בהג"ה, (ח) יקדים סעודה שלישית במיני (ג) פרות או בקשר ודגים, כדלעיל סימן רצא סעיף ה בהג"ה: **ב** [*] יטוב לבער בערב־שבת (ט) קדם חצות, כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים לבער אחר חצות (י) (וביום השבת נבטלנה) (טו): **ג** יאין מבשלין לשבת זה (ג) (יא) דיקא וביצא בנה, ואין עושין בו פת (יב) העצומה בקערה: הגה ואם עבר ובשל והמאכל דבוק בקורה (יג) ואי אפשר לקנחו, (יד) יש (ז) להדיחו מעט להעביר החמץ (מהרי"ט): **ד** יאחר שאכל בשבת זה סעודת שחרית, (טו) יגער המפה שאכלו בה ויקנה הקצרות באצבעו וישמנם מן העין עם שאר כלי החמץ. ואם נשאר פת, (טו) יכול לתנו לאינו־יהודי (ס) (יז) על־מנת שלא לצאת בו (יח) לרשות הרבים, (יט) דרך הערמה (כ) ודבר מועט: ה"אם (י) נשאר חמץ אחר שאכלו,

פאר היטב

דבריו, דטא טעני זה, סוף כל סוף האף הקרש חלה, וד"ק: (ב) פרות, ושל"ה בשם הסוהר סבב שרשב"י היה נוסק בתורה בקיום סעודה ג', וכי מקורו: וזהו ראו לעשותה מצה מבשלת, אף לא ראיתי ניהוין מן: (ג) דיקא. יטוב לבשל בכלים חדשים, מהרי"ט: (ד) להדיחו. פי' אע"ג דאסור להדיח פלים בשבת אם איז להם, הקא סתם כדי להעביר החמץ: (ה) ע"מ. פירוש, שחמץ לו סתם ולא יאמר לו להוציאם לרית, ולדין דלית לן רית סתם לצלות לו להוציאם, ולכן לו הרבה בזה. וכתב ב"ח, שהפנהגה למן לכלבים ולא לחזירי: (ו) נשאר, פי' ואין איז שיקבל מקו.

שערי תשובה

כע"פ שחל בשבת אין לו חמון זה, יש להחיר בהפשה למא קי"ל חלה חר"ל אוכל ודלוק בו ולא תי' בהפשה חמון מראובתא, ולכן שפיר סתם להפריש בשבת ולמן לכהן קטן ולאכל, ע"ש: [*] ובמדינות כ"י. וצ"ע בשרית כיכ סימן כא מה שהקשה ע"ז שאין ראיה מפיסח נופא לע"פ, וצ"ע שכתב דעד חצות ודאי סתם לאכל מצה עשירה בע"פ, והמורה להקל כל הימים אפילו בלא ערך חולה וזמן לא הפסיד אם היא עכ"פ לצורך קצת, אך בפסח עצמו סתמין, ע"ש: [*] טוב לבער כ"י. וצ"ע בשרית אמת, מ"א, ס"ו. סתם מהרי"ט, שאם אין איז לכבד את הכית וכדו' וישראל ע"י שני בכר.

משנה ברה"ה

ד (טו) יגער המפה. נאמן (ס) פורחין דקים⁽²²⁾ וקניח הקצרות אין צריך להוציאן מרשותו, וינדרסין בגלגלים ומתפצרים סאלית⁽²³⁾, ומכל מקום טוב שיקבד הכית אחר־כך על־ידי עבד⁽²⁴⁾, ואם אין לו עבדים יכבד בעצמו על־ידי שוהב בקנה (אחרונים): **(טז)** יכול לתנו וכדו'. במתנה גמורה, ושרינן זה בשבת לצורך מצוה כדי שלא יהיה החמץ ברשותו, וכמו שנתפאר בסימן שו: **(יז)** על־מנת שלא לצאת בו. לאו דוקא, (י) ורוצה לומר, שלא על־מנת לצאת בו, ואפילו בסתמא שרי, ולאפוקי היכא דאמר לו וישראל בהדיא, דאסור משהם שבות דאמירה לעבד⁽²⁵⁾; ומכל מקום, פעל־נפש ראוי שיתנה עמו על־מנת שלא להוציא [מן משמע בהנחה מימוני שם]: **(יח)** לרשות־הרבים. אכל לברמלית דאינו אלא שבות, סתם אפילו לומר לו בהדיא להוציאו, דשבת דשבות במקום מצוה שרי. וצ"ע בסימן שמה דיש דעות בפוסקים דרשות־הרבים הוא דוקא בששים רבוא, (י) ולדידהו כל צדות שלמו כרמלית⁽²⁶⁾: **(יט)** דרך הערמה. רוצה לומר, אף דדעתו היה שיוציאו לחוץ, מפל מקום שרי פינן שאינו אומר לו בהדיא: **(כ)** ודבר מועט. אכל הרבה אסור, דמוכחא מלתא שנותן לו להוציאם. מיהו, דבר מועט (ס) סתם למן לו אפילו כמה עצמים, דעל־פליפנים אינו אלא הערמה ושרי. ודבר מועט הוא כדי סעודה אחת, ויברמלית סתם בכל גונו, ובג"ל. אם יש לו חמץ הרבה בחצר מיוחד ושכח למכור אותו בערב־שבת⁽²⁷⁾, (ט) צריך לתנו במתנה לנכרי, ויכול לתנו לנכרי מכירו ומינעו שידעו בו שישחזיר לו אחר הפסח, רק דצריך להקנות לו בקנין המוציל דהינו בהגבחה או במשיכה, שיקשכנו העבדים לרשותו; ואם החמץ רב שאי אפשר למשכו, יקנה לו במסירת המפתח, ואף שאסור למן מתנה בשבת, לצורך מצוה סתם. ואם נרא למן במתנה שמוא לא יחזירו לו, (י) יש מהאחרונים שמצדדים דיכול גם למכור לעבדים, ולא מקרי מקח וממכר בשבת פינן שאינו עושה אלא להציל מאסור חמץ. (יח) אכל כמה אחרונים חולקים על זה ודעתם דמכירה אסור בכל גונו,

שער הענין

(א) דרך־החיים וחי'אדם, ובחי'אדם מצינו גס'מן בתרעמול'י⁽²⁸⁾, ובדרך־החיים אסור⁽²⁹⁾, וזהו בחי'אדם הביא דיכול לקים במצה מבשלת, ועין במגן־אברהם שכתב דאין נוהגין כן. ובבאור הגר"א מצד דלדעת הרמב"ם אסור לאכל מצה עשירה וכן מצה מבשלת בערב־פסח אפילו קדם שעה עשירית, ומשמע שם דדעתו נוטה לשיטה זו⁽³⁰⁾: (ג) אחרונים: (ג) לבוש וצלת־שבת וקני'אברהם חק'יעקב: (ד) ואין לערות רותם לתוך כלי־חמץ מכלי־פסח⁽³¹⁾, אם לא שרוצה שלא לשמש בקנהו זו שעה מתוקה עד לאחר פסח [מ"ג וד"ח]: (ה) חק'יעקב ושי"א: (ו) מגן־אברהם ואלהי רבה וכן משמע בבאור הגר"א, ולא חק'יעקב: (ז) אחרונים: (ח) מגן־אברהם ושי"א: (ט) חק'יעקב והגר"ז ושי"א: (י) חק'יעקב והצניף האלהי רבה ודרך־החיים, עין שם: (יא) הגר"ז בסימן תמח א"ח טו, וכן הדין הפריימדיים במשפחות וזכר דין זה בצורך עין, עין שם מה שדחה ראית חק'יעקב, וכן הפירושאיר באבן־העזר סימן קלו השיג על חק'יעקב ודחה ראיתו, והקדים עמו הרב קמחי'אשר, ומכאן בהנחה חסידו־סופר: תרגום: 1 פסתאות מבשלות (ממצה סחורה), 2 לביבות מקטנות (מפצה סחורה).

הלכות פסח סימן תמד

ביאורים ומוספים

לגמרא, ולכן לכל הדעות אין צריך בזה לפורר את החמץ לפני כן
[ומוכח בדבריו שם שמוחר גם לאחר זמן איסורו]. וראה מה
שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק כב]

צריך לבטל החמץ בדרך וכו' (33).

(33) ונוסח הביטול בשבת, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ז תשובה
טו ד"ה ודנה ב"ז) שאף שבהלכה נכון לומר 'ולחיי הפקר' ודווקא
במשנ"ב לעיל (סי' תלד ס"ק ח), בשבת לא יזכיר לשון הפקר אלא
יכוין לכך בלבד, להחש לדעת הראשונים שאסור להפקיר בשבת.

[משנ"ב ס"ק כז]

קשעושיין סעודה בשעת קתיבת התנאים, גם-כן מקרי סעודת
מצוה (34).

(34) וכן כתב לעיל (סי' רמט ס"ק ט) לגבי מי שאירס בערב שבת, וכן
לקמן (סי' תטו ס"ק ב) לענין עירוב תחומין לצורך מצוה, וכן הוא
בשערי צדק לקמן (סי' תקנא ס"ק כו), אמנם במשנ"ב לעיל (סי' רמט
שם) כתב שסעודה שעושים בשדיוכן שלנו אינה סעודת מצוה,
וכדברי הפמ"ג כאן (משנ"ב ס"ק ח).

ובטעם הסוברים שהיא סעודת מצוה, כתב הפסקי תשובה (ח"ב
הערה בסוף סי' קצד) בשם השפת אמת, שבין שאסור לקדש בלא
שדיוכן הרי זו סעודת מצוה.

[שעה"צ ס"ק יט]

ועין בפריימג'ים שער חק לישב (35).

(35) שסעודת שדיוכן נחשבת סעודת מצוה דוקא כששולחים בה
סבלנות, אבל אם לא שולחים בה סבלנות אינה נחשבת סעודת
מצוה.

[משנ"ב ס"ק כט]

עובר עליה בכל רגע (36).

(36) ואף שלענין המוצא חמץ בביתו ביום טוב, כתב לקמן (סי' תמו
ס"ק ו) בשם האחרונים שאינו רשאי לשורפו, וכתב המג"א שם
(ס"ק ב) שהטעם לכך הוא שכשמשחה חמץ על מנת לבערו אינו
עובר איסור, ביאר הדברי יחזקאל (סי' י אות יז) שבתוך ימי הפסח
אין מצות 'תשביתו' וכמו כן איסור 'בל יראה' נחשב ניתק לעשה
[לשורפו], ונלמד מ'תורת' ולפיכך אינו עובר איסור בכל רגע ורגע,
אבל בערב הפסח חייב כל רגע ורגע במצות 'תשביתו'. וראה מה
שכתבנו בזה לקמן (סי' תמו ס"ק ו).

[מה"ל ד"ה לצור]

דאיתו הפת אין לו תקנה לאכל, עין שם פסעיף קטן ח (28) וכו', או לגדול
ששכל לקרי (29).

(28) שביאר, שאף שבהלכה חוץ לארץ רשאי לאכול ולשייר ולהפריש
חלה מן המשויר, מ"מ כאן שצריך לבער את החמץ, שוב לא יוכל
לאחר השבת לקרוא שם חלה על מה ששייר, ונמצא אוכל טבלים
למפרע, ולכן אין לאותה פת תקנה.

(29) ואף אם לא העריב שמשו, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תנו ס"ק כא)
שמימי מותר לו לאכול, והוסיף, שטוב שיאכל את החלה מיד אחר
הטבילה לפני שיטיל מים, מחשש שיטיל מים שיש בהם חשש קרי,
ויהיה אסור לאכולה לפני שישוב ויטבול.

[משנ"ב ס"ק כא]

דאי אסור בהנאה ואסור בטלטול (30) וכו', שייקרו בהנאה או לבית
הפסח (32).

(30) ולטלטלו בטלטול מן הצד כדי לבערו, צידד הגר"נ קרליץ (חוט
שני פסח פט"ו ס"ק ח) שאסור, ואין להתיר משום שהטלטול אינו
לצורך הדבר עצמו שאסור בטלטול [אלא כדי שלא יעבור עליו
באיסור 'בל יראה'], כיון שלמעשה נחשב הדבר לצורך החמץ כדי
לבערו מן העולם, והרי זה טלטול לצורך הדבר האסור.

(31) ולהשליכו לפח האשפה שבביתו, כתב הבן איש חי (שנה א פ'
צו אות ג) שאסור, אלא ישליכנו לרשות הרבים, וכן כתב בשו"ת
אור לציון (ח"ג פ"ד תשובה ב ד"ה אבל), משום שכל שהחמץ
ראוי עדיין לאכילת כלב הרי הוא חייב לבערו, והוסיף, שאף אם
השליך לפח האשפה רק פירורים, הריהם מצטרפים שם לבזית.

ולהשליכו למיכל האשפה שבחצר, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' נו)
לימד זכות שבמקום שאינו נחשב רכוש הדיירים שבחצר אלא
העירייה היא הבעלים של המיכל אפשר להקל בזה, וכיון שהוא
מסונף קצת אין לחוש שיבוא להוציא את החמץ ולאכול. וכן דעת
הגרש"ז איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ח ס"ק כד), והוסיף, שאין
לחוש בזה משום בעלות העירייה על המיכל, שהרי הרשות נתונה
לכל אדם להשתמש בו, והריהו כהפקר, וכן דעת הגר"ש אלישיב
(קובץ הליכות והנהגות, מבקשי תורה ח"ו עמ' רל). אכן, כתב
בשו"ת מנחת יצחק (שם), שראוי לשים במיכל חומר שיפסול את
החמץ מאכילת כלב. וראה מה שכתבנו בזה לקמן (סי' תמה ס"ק
יח).

(32) ובשמשליך את החמץ לבית הכסא, כתב לקמן (סי' תמה ס"ק ח)
לענין ערב פסח שחל בימות החול, שהריהו כמבוער מן העולם

הלבנות פסח סימן תמ"ד

באר הגולה יט

ט ב"ה י"ח
מ"ב כ"ח

(כא) מבשלו וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב ומבערו: ו' אף-על-פי שלא ישאר החמץ בבית אחר סעודת שחרית, (כב) צריך לבטל החמץ בדרך שהוא מבטל בשאר שנים: ז' תחולק ביום י"ד לרבו מצינה, כגון (כג) *למול את בנו או לאכל (כד) *סעודת (ה) ארוסין (כה) בבית (ח) חמיו, (כו) ונזכר שיש לו חמץ בביתו, אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו (כז) יחזור ויבער, (כח) ואם לאו (ט) (כט) יבטלנו בלבנו. כןאם היה חולץ *להציל מן הנזק ומן הדלקה וממהפכת ומיד האנס, יבטלנו בלבנו, ולא יחזור

באר היטב

וח"י. ועין בספר תאיר סימן ע' שהארץ לבאר אינה נכר בקרי סעודת מצנה, ובסוף המשנה כתב: ובה שעושין סעודה אחר קריבת הפסח שפורין קצת מאיל, ודאי לא מקרי סעודת מצנה, ע"ש: (ס) חמיו. ל"ד החמץ עצמו, אלא דה"ה לאחר שהולך לסעודת מצנה, אחרונים. ונח"י שפלה דוקא חמץ ולא אחר, דהא אפילו בשחולף אצל רבו חמיו: (ט) יבטלנו. ואם הוא אחר זמן הבעור דאז אינו יכול לבטלו, חוזר ויבער. וכתב המ"א: אם חולץ להצטק

באר הגולה

ודעת הטנ"אברהם לקמן בסימן תקו דאית' הפת אין לו פקנה לאכל, עין שם בפע"י קטן 286, והוא הביא בשם תשובת פנים מאירות להקל, עין שם, ונדקדקו מצאתי בספר בג"ד לשע בסימן תקו ובתנין חיים שם ובתדושי רבי עקיבא איגר, וכלם מסכימים שבמקום הדיוק יכול להפריש אפילו בשבת בחולת חוצה לארץ, ותחילה יח' למה קטן פתוח מן ט' שנים או לגדול ששכל לקריו 291, ועין שם עוד בנתיבי חיים ובדאפריס מה שכתבו עוד בזה, ועין בפרימגרים שם, ואף שהרבה אחרונים העמידו דברי הטנ"אברהם להלכה [עין בא"ר ובה"מ ובה"מ והגרי"ו ודעה וחי"א], מכל מקום יש לקמץ על הגדולים ה"ל להקל בשאר לו פת אחר לאכל ושלא לבטל ענג שבת דחיובי פת: * למול את בנו. פשוט הוא דהוא הדין אם חולץ למול בן חבירו אם האב אינו יכול בעצמו, שהרי החיוב הוא אז על כל ישראל, וכן ברמב"ם פקד ג' לא מפר כלל חולץ למול, אלא לעשות מצנה, עין שם: * סעודת ארוסין. האחרונים סמרו, שובי לעיל בסימן רמט מבאר שאסור לעשות סעודת ארוסין בערב שבת והוא הדין בערב יום טוב, ונדקדקו הרבה בזה, ובאמת לא קשה ושאי הכא בערב פסח, ולא מבקיא אם הסעודה היתה סמוך לחצות, וכדמשמע לכאורה ממה דאמר יאם יכול לבער ולחזור למצותו, וזמן הבעור הוא קודם חצות, אס"ן על פתחם של הסעודה הוא בלא פת, שהרי חמץ אסור ומצו גס"ן אסור אז, ומידי נק' במשנה בעלמא שאינו אסור, ואדכרא הרבה חקרא מיגר ונדאיתא פאקרא, ואפילו נימא דהסעודה הנה בבקר וישישם סעודתו לקרא לבער חמץ קודם חצות, גס"ן לא קשה, ודין דעל-מלתא לקרא להפסיק מסעודתו והוא הדין בביעית בשביל אסור חמץ, אין זה בכלל סעודה גדולה שאסור בערב שבת יום טוב ומשום שלא יכנס לשבת בשאינו תאב לאכל, ודבורא יתאב לאכל בערב כיון שמתכח להפסיק בשעה רביעית, ושאי בכל ערב שבת יום טוב דה"שין שמשפך הסעודה זמן רב, ומעין דברנו מבאר בספר חקיוסף ומגן אלה, ודע עוד, דמסור משמע דסעודה שניה של ארוסין אינה בכלל סעודת ארוסין, רק סעודה סבלנות היא פסעודה של ארוסין, וכן פרש דבריו בבית יוסף, ותקנה של האחרונים עליו, שחרי סעודה שניה וסעודת סבלנות אחת היא, וידברבאר ברש"י בפסחים מ"ט, ואני מצאתי בעשור דין קטן עמוד ב' להטות כדברי תפ"ל יוסף, ונראה שדברי הסוד נובע ממה: * להציל מן הנזק. עין משנה ברוכה, ונראה דהוא הדין אם אינו נוגע כלל לפקוח נפש רק הוק ממונ, גס"ן סג' בבטול אם חושש שאדחכי ונכי שיקטס בבעור יטוף הנזק ורששו או רששו ישראל

בשעה חמישית שיכול לבטל, (כג) אכל אי קאי קבר בשעה ששית, על-כרחך יחזור לבער, שהרי אז אינו פרשותו לבטל; ואף-על-גב דעל-ידיה יבטל מצות מילה, עשה דתשביחו חמיר טפי, (מ) שהוא עובר עליה בכל רגע 36, מה שאין פן במילה ואנף. (כח) אכן אם

שער הציון

(יג) לשון הגר"ז: (יג) ט"ו ומגן אברהם בסימן תמו סע"י קטן ג' וחקיועקב שם סע"י קטן ט: (יד) פרימגרים: (טו) פרימגרים: (טז) כן מוכח מעלת שבת: (יז) מגן אלה ופשוט, וכן מוכח מלשון המשנה: (יח) פוקדים: (יט) מגן אברהם ואלה רבה וחקיועקב. ומה שהביא בבאר היטב בשם חות יאיר נראה דה"ל על זה, ועין בפרימגרים שנדקדק לע"פ 36, ומכל מקום העקר דפליגי אהר"י: (ס) עין דרישה ואלה רבה, וכן משמע בחידושי מהר"ם חלאנה: (כא) מגן אברהם וחקיועקב: (כב) כן מוכח מלשון: (כג) מגן אברהם, וכן איתא בשאלות פרשת צו, עין שם. אולם באלה רבה הוסיף דין זה בא"ש אחר, ה"ה פין קודם שיש לאתר שש, ומשמע מזה דכתב שש שהוא רק מדרבנן לא אליטא למדתי מצות האורחא, וכן בחידושי מהר"ם חלאנה פתב גס"ן בחלוק פין קודם חצות לאחר חצות, עין שם בפירושו ובפסק הלכה שם בסוף הסוגיא, וצריך עין לרוא: (מ) סגן אברהם. ועין באחרונים שאממנו בדבריו, שהרי מילה גס"ן התייב בכל עת למול. ולצניז דע"י הע"ה עם סגן אברהם, שמיילא אף שחייבא ביום השמיני, מכל מקום נטנה הוא כל היום אלא שחרידין מקדמין, מה שאין פן העשה רפשיבחי הוא נחמיל פכה לאחר חצות ואס"ן חייבא קודם, ואף דעל-ידיה שובע מילא יסיה לבסוף המילה על יום אחר, ליה לן פה; וגם במילה שלא בנספה שחייבא בכל רגע ורגע, מכל מקום לא רמי לעשה רפשיבחי, דלענין חמץ דכתיב "אף ביום הראשון" ילפינן מנה שאסור להיות חמץ בבית ישראל מצעות היום של ערב פסח עד פלות ד' ימ"פסח, וכשמבטל יום אחר מצוה זו שוב אי אפשר לתקן אותו יום והוי חסרון שלא יוכל להמנות, מה שאין פן במילה סוף סוף ימול אותו ולא חסר אלא מה שהשהה מלקיח. ועין באבן-העזר וחולץ על סגן אברהם. וכדבר מגן אברהם מבאר בקרא בחידושי מהר"ם חלאנה, עין שם בפירושו ובפסק הלכה, ומשעם דקדים אסורא וחמץ, וכתבנו כמו שבארנו מחלה: (כח) סגן אברהם והגר"ז ש"א:

38 בְּאֵר הַגּוֹלָה

ל שם
וּכְפָרֹשׁ
כֹּל שֵׁם
בְּרִיתָא ד' וּכְפָרֹשׁ
לָהּ רַב אֱתָא בְר
יְצִיב שֵׁם

א מ'מנה פסחים כ"א
וכחכמים

א מִלְּמַנָּה פְּסָחִים כִּי־א
וּכְחֻמִּים

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

תמים שאל ח"ב סימ'
דינו פשאר ע"פ או'
יחמיר, אך בעל כח'
נוקרים אפל'
[*] או פודרו כח'
דאין בעזר חטם'
בסימן פג ופז, ע"פ

(ה) פוֹרְרוּ. וְאֵם
הַמְּלָאכֹת כְּשֶׁ

באור הלכה

אמר: ואפשר עוד
אבטול בכלל זה,
משנה בירודה. והם
ואפילו יש שהיה
שגורל כבוד ה'
והטעם, דמשום
הצורך דלא מה'
היה. (ח) ורבי
הוציא אמר קר'
לגבי מצות בער'
אפשר לקים הפ'
דבר הרשום: (י)
לא התייחדה מיד'
צריך לחזק מיד'
(ל) אבל אם אין
יבשה עלי כל'
שבאותה שעה ו'
לבוא (לא) לבית
החמיצה

א (א) שׁוֹרֵפוֹ.
הַדִּין (ג) לְפָנֵי

(טו) קלומר, שאני
ובגדי ישיע: (סז)
קצת כלבוש, שספר
מגדים ויחדושי רמ
שיבטלמה מקום: ;
רבו, וקדמפיש רש
לומר דהכא הקלו
לביטו לבשר החמץ
לבער מיד קשיחור
מחייב לבער, וג